

The deliverance of open access books – Examining usage and dissemination

In veel wetenschapsgebieden worden de resultaten van het onderzoek niet gepubliceerd in artikelen, maar in boeken. Echter, de oplagen van deze boeken worden steeds kleiner, waardoor de opgedane kennis niet veel mensen kan bereiken. De Open Access beweging probeert wetenschappelijke publicaties zo breed mogelijk te verspreiden, door deze gratis online te verspreiden. In theorie zijn de publicaties voor iedereen met een internetverbinding beschikbaar. De Open Access verspreiding van boeken gebeurt vaak via een speciale website die werkt als een online bibliotheek. Een voorbeeld is de OAPEN Library (www.oapen.org).

De vraag is hoe de verspreiding van wetenschappelijke boeken via Open Access zo goed mogelijk kan gebeuren. In mijn proefschrift heb ik verschillende aspecten onderzocht die te maken hebben met het verspreiden van boeken in Open Access. Om te meten of de verspreiding succesvol is, ben ik vaak uitgegaan van het aantal keren dat een boek is gedownload vanaf de OAPEN Library. Verder heb ik ook gekeken naar het effect op de verkoop van boeken en of boeken in Open Access meer worden geciteerd door ander wetenschappers of dat deze vaker worden genoemd op sociale media. Al deze zaken worden niet alleen beïnvloed door Open Access: ook de taal van het boek en het onderwerp spelen een belangrijke rol. Pas als deze invloeden zijn 'weg gefilterd' is het mogelijk om iets te kunnen zeggen over de invloed van Open Access.

Allereerst heb ik onderzocht of gratis digitale boeken een effect hebben op de verkoop van papieren exemplaren. Fungeert het gratis online exemplaar als reclame, of worden er juist minder boeken gekocht? Uit het onderzoek bleek dat er nauwelijks effect is op de verkoop; Open Access zal de economische problemen van wetenschappelijke boeken niet oplossen.

Daarna heb ik gekeken naar manieren om de verspreiding van Open Access boeken te optimaliseren. Zo heb ik onderzocht of mensen de OAPEN Library bezoeken en daar boeken downloaden, of dat zij de boeken via een andere manier vinden. Meer dan 70% van de downloads gaat via andere websites; het is dus van belang dat een Open Access boekplatform goed geïntegreerd is in andere systemen.

Ik heb ook onderzocht of licenties een belangrijke rol spelen. Een licentie geeft aan of de lezer van een Open Access document het verder mag verspreiden, en of er delen van de inhoud opnieuw gebruikt mogen worden. Het lijkt logisch dat boeken met een licentie die verspreiden of hergebruik mogelijk maakt meer worden gedownload. Maar dat blijkt niet het geval te zijn. De verspreiding wordt wél gestimuleerd doordat boeken met een 'open' licentie opgenomen zijn in de Directory of Open Access Books. Niet de licentie, maar de inzet van een ander systeem maakt een belangrijk verschil.

Open Access boekplatforms lijken een beetje op online winkels als Bol.com of Amazon. Amazon en Bol.com zijn zo succesvol omdat ze zoveel mogelijk gegevens van hun klanten opslaan. Voor Open Access platforms is dit geen optie. Door te zoeken naar patronen van duizenden downloads van boeken is het wel mogelijk om groepen van gebruikers te vinden die geïnteresseerd zijn in specifieke boeken. Hiermee kan een Open Access boekplatform toch het aanbod optimaliseren, zonder gegevens van personen op te slaan.

Behalve naar optimalisering van Open Access boekplatforms heb ik ook onderzoek gedaan naar de effecten van Open Access op het gebruik buiten de academische wereld en in ontwikkelingslanden en op het aantal keren dat een boek wordt geciteerd. Bijvoorbeeld naar de vraag of de boeken worden gedownload door wetenschappers, of juist door het 'algemene' publiek. Hiervoor heb ik gekeken naar de bron van de download: is het een persoon die gebruik maakt van de infrastructuur van een universiteit, of juist van een overheidsorganisatie of een internetprovider zoals Ziggo? Het resultaat is dat bijna 45% van de downloads niet vanuit een academische organisatie komt. Er is dus vraag uit de samenleving naar wetenschappelijke boeken.

Open Access zorgt ervoor dat wetenschappelijke informatie voor de hele wereld toegankelijk is. Volgt hieruit dat ook de mensen in ontwikkelingslanden meer gebruik van deze kennis maken? Door twee sets van

boeken te vergelijken die wel of niet volledig online beschikbaar zijn gemaakt, heb ik kunnen vaststellen dat Open Access inderdaad tot meer gebruik vanuit ontwikkelingslanden leidt.

Wetenschappers worden steeds vaker beoordeeld op het aantal citaten naar hun publicaties. De vraag is of de betere beschikbaarheid van boeken in Open Access leidt tot meer citaties. Uit mijn onderzoek blijkt dat boeken inderdaad iets meer worden geciteerd. Dat geldt niet voor het aantal vermeldingen op Twitter; daar zijn de effecten van taal en van onderwerp groter. Ook is er geen verband te vinden tussen citaties en het aantal tweets: veel citaten zijn dus niet verbonden aan veel tweets of vice versa.

Als we naar de onderzoeksresultaten kijken, dan blijkt dat er een andere factor dan onderwerp of taal is die het gebruik van Open Access boeken beïnvloedt: vertrouwen. De meeste gebruikers vinden de Open Access boeken niet rechtstreeks in de OAPEN Library, maar via andere kanalen. Een boek online beschikbaar maken leidt niet automatisch tot een optimaal gebruik. De meeste mensen vertrouwen op filtermechanismen om het kaf van het koren te scheiden. Deze mechanismen kunnen bibliotheekcatalogi, vermeldingen op sociale media, gespecialiseerde websites of blogs en nog veel meer mogelijkheden omvatten.

Samengevat, het gebruik van Open Access boeken wordt voornamelijk bepaald door taal, onderwerp, infrastructuur en vertrouwen. Rekening houdend met de invloed van deze aspecten verbetert Open Access het gebruik in ontwikkelingslanden en het aantal citaties.